

Tadeusz Śliwa, *Pelczar Józef Sebastian (1842–1924)* [w:] Tekstowa kartoteka osobowa przemyslan, pod red. Anny Siciak, na stronie Przemyskiej Biblioteki Publicznej; zob. także Kazimierz Szmyd, Tadeusz Śliwa, *Pelczar Józef Sebastian (1842–1924)* [w:] *Słownik biograficzny twórców oświaty i kultury XIX i XX wieku Polski południowo-wschodniej*, pod red. Andrzeja Meissnera, Kazimierza Szmyda, Rzeszów 2011 s. 312-313

Pelczar Józef Sebastian (1842–1924) pseud. Duszpasterz, J.S. Korczyński, rektor i wykładowca UJ oraz Sem. Duchownego w Przemyśle, biskup przemyski

Ur. się 17 I 1842 r. Pochodził z miasteczka Korczyna k. Krosna, ale rodzice Wojciech i Marianna prowadzili gospodarstwo rolne. Matka wpoila w niego głęboką pobożność. Miejscowy nauczyciel i ksiądz zwrócili uwagę na jego zdolności i przekonali ojca do celowości posłania go do „szkół” do Rzeszowa. Od 1850 do 1858 uczęszczał tam do szkoły normalnej i gimnazjum, ale filozofię ukończył w Przemyśle już jako alumn Seminarium Duchownego. Po maturze (1860) rozpoczął uczenie się teologii zakończone – jako celer – święceniami kapłańskimi 17 VIII 1864 r. Zgodnie z praktyką został wikarym, w Samborze. Dowiedziawszy się o otwarciu w Rzymie Kolegium Polskiego przez ks.ks. zmartwychwstańców uzyskał w nim stypendium. W 1865 r. rozpoczął studia teologiczne na uniwersytecie „Sapienza”. Po zaliczeniu mu na interwencję bpa przemyskiego niektórych egzaminów, już w 1866 r. uzyskał tam doktorat z teologii – a w 1868 z prawa kanonicznego w Liceum św. Apolinarego, w czym pomogła mu doskonała pamięć, tym bardziej, że główny ciężar spoczywał na egzaminie ustnym. Po powrocie w 1868 znowu był

wikarym (krótko) w Wojutyczach i Samborze. W 1869 był prefektem w Seminarium Duchownym w Przemyślu, a w r. akad. 1870/71 wykładał teologię pastoralną w diec. Instytucie Teologicznym, a w r. nast. był profesorem tej dyscypliny. W latach 1873–1877 zastępczo nauczał prawa kanonicznego. Był też angażowany do pewnych prac w konsystorzu biskupim. Niezadowolony z sytuacji podjął nieudane starania o probostwo. W 1873 ukazała się jego pierwsza publikacja: *Życie duchowne czyli doskonałość chrześcijańska*, cz. 1-2 (wyd. 8, Przemyśl 1924, cz. 1-3). Później znacząco wzbogacił polską literaturę ascetyczną. W 1874 odbył pielgrzymkę do Ziemi św., co opisał w: *Ziemia św. i Islam*, cz. 1-2, Lwów 1875. Turystykę religijną do sanktuariów uprawiał potem przez wiele lat.

Dzięki poparciu wpływowych osób 19 III 1877 r. otrzymał katedrę historii Kościoła na Wydziale Teologicznym UJ, z obowiązkiem nauczania także prawa kanonicznego, a krótko wykładał również Pismo św. Nowego Testamentu. Od 1881/82 był profesorem teologii pastoralnej. Piękne wykłady i praktyczne zajęcia zyskały mu uznanie u studentów, zaś kazania, także uznanie wśród mieszkańców Krakowa. Na Wydziale i w Uniwersytecie powierzano mu kierownicze urzędy. Dzięki temu przyczynił się waleśnie do reorganizacji Wydziału Teologicznego i zrównania go w prawach z pozostałymi. W r. akad. 1882/1883 był rektorem. Rozpoczął wtedy budowę Collegium Novum, uzyskał też przyznanie terenów pod budowę Wydziału Medycznego. Już w 1880 r. z prezenty Uniwersytetu otrzymał kanonię katedralną (wraz z ks. prof. S. Spisem). Obaj postarali się w Rzymie o dekret zrównujący kanonie uniwersyteckie

z pozostałymi, co zapewniało stabilizację w krakowskiej diecezji i dostęp do katedralnej ambony, na czym mu bodaj najwięcej zależało. Oprócz działalności dydaktycznej i kaznodziejskiej Pelczar rozwinął działalność oświatową i społeczną. Był np. prezesem Tow. Oświaty Ludowej i Tow. św. Łukasza skupiającego artystów plastyków oraz współzałożycielem katolickiego czasopisma „Prawda.” Zorganizował opiekę nad bezrobotnymi służącymi, z której w 1893 r. zaczęło powstawać zakonne zgromadzenie Służebnic Najśw. Serca P. Jezusa (ss. sercanki) zatwierdzone prawnie już w kwietniu 1894 r. Zredagował dla nich konstytucje zatwierdzone przez papieża w 1923. Głównym celem zgromadzenia była opieka nad służącymi i pielęgnowanie chorych w ich domach. Później ich zakres działalności został rozszerzony. Ks. Pelczar był znany w Krakowie także z organizowania jubileuszy papieskich i pielgrzymek do Rzymu, co miało na celu umocnienie związków społeczeństwa polskiego ze Stolicą Apostolską, a jej przypomnienie o istnieniu narodu polskiego. Ks. Pelczar był b. pracowity, toteż rozwinął i szeroką działalność pisarską. Dziedzinami jego twórczości była historia Kościoła – czasów mu współczesnych, prawo małżeńskie, kaznodziejstwo (dzieje), teologia duchowości, a nawet medycyna pastoralna. Pisał także artykuły w periodykach kościelnych.

W 1899 został mianowany dnia 27 II 1899 r. przez papieża tytularnym biskupem Miletopolis i bpem pomocniczym diec. przemyskiej. Nieco wcześniej wszedł do kapituły katedralnej, a konsekrowany 19 III 1899 r. dnia 17 XII 1900 został biskupem ordynariuszem macierzystej diecezji. W czasie swoich rządów 1900–1924 ożywił działalność duszpaster-

ską i społeczną księży, zreorganizował podział terytorialny diec., patronował zakładaniu nowych placówek duszpasterskich, zwiększył ilość kleru, poszerzył budynek Sem. Duchownego i podniósł poziom przygotowania alumnów do kapłaństwa. Rozpoczął wydawanie miesięcznika „Kronika Diecezji Przemyskiej”, której łamy udostępnił pisarskiej twórczości księży. Odprawił 3 synody diecezjalne, założył bibliotekę diecezjalną i muzeum (1902). W 1910 przyczynił się niemało do założenia w Rzymie Hospicjum Polskiego (później Instytut) dla kształcenia księży polskich. W 1906 r. na wzór niemiecki założył Związek Katolicko-Społeczny dla zabezpieczenia wiernych przed nurtami antykościelnymi i antyreligijnymi, później (1910) złączony z Bractwem NMP Królowej Korony Polskiej. Ogłosił 42 listy pasterskie (3 wspólne). W pocz. XX w. w związku z organizowaniem przez ks. Bronisława Markiewicza eksalezjanina, kapłana diec. przemyskiej, proboszcza w Miejscu Piastowym k. Krosna, męskiego i żeńskiego zgromadzenia zakonnego pod wezwaniem św. Michała Archanioła w oparciu o pierwotną regułę księży salezjanów, zajmującego się opieką i przygotowaniem do zawodu ubogiej młodzieży, bp Pelczar odmówił w 1902 r. prawnego zatwierdzenia ich. W oparciu jednak o wcześniej założone cywilne „Towarzystwo Powściągliwość i Praca” zgromadzenia ks. Markiewicza kontynuowały swą działalność. Co ciekawsze ich opiekuńczo-charytatywną działalność bp Pelczar materialnie wspierał i księży zachęcał do tego samego. W 1921 r. bp krakowski książę Adam Sapieha za zgodą bp. Pelczara zatwierdził kanonicznie zgromadzenie księży michalitów, którzy w jego diec. mieli swą placówkę (Pawlikowice), co uznał bp Pelczar. To zaś zapewniło dalszy rozwój zgromadze-

nia (gałąź żeńska uzyskała takie zatwierdzenie w 1928 r.). W poglądach politycznych sympatyzował z krakowskimi konserwatystami. Po traktacie brzeskim (1918) gwałtownie potępił stanowisko Austrii. Po wojnie postulował związek Kościoła z państwem. Przez całe życie cechowała go żarliwa pobożność. Za staraniem (głównie ss. sercanek) wszczęto w 1954 r. jego proces beatyfikacyjny. W 1991 r. (2 VI) w Rzeszowie Jan Paweł II ogłosił go błogosławionym, a 18 VI 2003 r. w Rzymie świętym.

Bibliografia: Ataman J., *Hagiografia polska. Słownik bibliograficzny*, t. 2 red. R. Gustaw, Lublin 1972, s. 209-223, także bibliogr. w oprac. R. Gustawa, s. 223-233; *Autobiografia* [Pelczara], wyd. S. Bar [z opuszczeniami], „Prawo Kanoniczne” R. 9 (1966), nr 265-311 – także bibliogr. podmiotowa s. 216-265, do której włączył wszystkie kurialne zarządzenia i ogłoszenia podpisane przez bpa Pelczara; *Biskup Pelczar. Materiały z sesji naukowej poświęconej życiu i działalności sługi Bożego Józefa Sebastiana Pelczara, Kraków 21 III 1974*, red. ks. B. Przybyśzewski, s. K.M. Kasperkiewicz, Kraków 1975; Wyczawski E. H., *Pelczar Józef Sebastian*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 3 (1982), red. E. H. Wyczawski, s. 335-346 także bibliogr.; Śliwa T., *Pelczar Józef Sebastian*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 25 (1980) s. 547-550 – także bibliogr. przedmiotowa; Krzywiński S., *Działalność duszpasterska Józefa Sebastiana Pelczara biskupa przemyskiego w latach 1899–1924*, Przemyśl 2003, XI *Materiały z sesji naukowej Biskup przemyski Józef Sebastian Pelczar. Droga do doskonałości*, „Rocznik Gimnazjalny” nr 7 (2003), s. 298-514; Św. *Józef Sebastian Pelczar (1842–1924) rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego i biskup przemyski*, Kraków 2005, [pr. zbiorowa]; Jedynek W., *Spółeczny wymiar apostołstwa ludzi świeckich w ujęciu biskupa przemyskiego Józefa Sebastiana Pelczara, 1900–1924*, Sandomierz 2006.